

RAZGOVOR: Ivo Štivičić, dramski pisac i autor kultne serije "Kuda idu divlje svinje", gost je pulskog sajma knjige

Istina ne traži ništa drugo nego - hrabrost!

Ima jedna vrlo jednostavna, sažeta i konkretna činjenica: pitanje istine je pitanje hrabrosti. I kako god okrenete, probajte o tome razmišljati, potrebna je hrabrost. Hrabrost da se kaže, hrabrost da se napravi, hrabrost da se povede drugoga, hrabrost da se izide pred druge

Razgovarao
Zoran ANGELESKI

Ivo Štivičić je autor gotovo stotinu dramskih tekstova, dobitnik HRT-ove nagrade za životno djelo, scenarist kultne televizijske serije "Kuda idu divlje svinje". Taj naslov nosi i knjiga hrvatskog redatelja dokumentarnih filmova Silvija Mirošničenka koja će u prisustvu autora knjige i samog Štivičića biti predstavljena na u subotu, 7. prosinca u Sutoru uz Knjigu na pulskom Sajmu uz Knjigu na pulskom Sajmu uz Knjigu u Istri. U knjizi Mirošničenko detaljno analizira seriju iz 1971., ali i plodnu karijeru najpoznatijeg hrvatskog scenarista. Knjiga ima podnaslov "Subverzivna poetika Ive Štivičića i Ivana Hetricha".

- Mnogi su isticali Vašu osobnu autorsku hrabrost i subverzivnost te serije. No, koliko ste Vi svjesno pisali subverzivan tekst za seriju "Kuda idu divlje svinje"?

- Moram reći da nisam eksplicitno insistirao na takozvanom subverzivnom elementu te serije. Ja sam, zapravo, htio napraviti jednu zanimljivu uzbuđujuću fabulu; jednu priču koja će se gledati, jednu priču koju sam ja volio. Naime, kad sam radio na tekstu serije, bio sam i filmski kritičar Radio Zagreba. Imao sam svoj termin četvrtkom "Kultura i film" i tamo sam objašnjavao svoju ljubav prema književnosti i prema vesternu. I ti elementi su se složili u jednu zanimljivu priču. No, priča nije imala ambiciju biti sondaža socijalnih, kulturnih, političkih prilika i morao sam je obogatiti s više likova, atmosfere, konflikata. Vrijeme je to rata, vrijeme neobično surovih iskazivanja karaktera, i nije mi preostalo ništa drugo nego da svoje iskustvo i svoju ljubav prema priči pretočim i napravim upravo tu matricu koja je kasnije rezultirala serijom.

- Vaša kreacija s dvije suparničke grupe sitnih kriminalaca u okolici Zagreba od 1941. do kraja 1943 bio je mudar dramaturški čin izbjegavanja neposrednog ideološkog svrstavanja.

- Da, to imate pravo, ali to nije prvi puta. Naime, ja sam već i prije radio neke priče koje su bile vezane uz urbanu borbu Zagreba poput "Treba zaklati pijetla", "Gola cesta",

"Treći je došao sam". Mene su kao mladog pisca brzo privukli ti elementi filmske montaže, materije i priče. Nisam bio ljubitelj stereotipa "naprijed naši" i "partija vas vodi u pobjedu". Ja sam želio vidjeti što se događa s ljudima iza i unutar te sintagme "pobjeda". Ljudi su skloni konfliktu, sudaru, obmanama i lažima, usmjereni promućurno na vlastiti probitak.

- I spašavanje golog života.

- Tako je. "Kuda idu divlje svinje" donijela je na scenu ono što su svi znali, ali se nisu usudili napraviti. Jednobrazna dramaturgija je morala pasti, a pisac je pokazao što je u stanju napraviti ako mu se otvore prostori za kreiranje ovakvih konflikata.

Odobrio Bakarić

- Tada je, u doba turbulentnih vremena Hrvatskog proljeća emitiranje serije "Kuda idu divlje svinje" odobrio Vladimir Bakarić, no da bi se to ostvarilo poseglo se za trikom.

- S tom pričom o Vladimiru Bakariću ne smijemo izostaviti i priču s Miroslavom Krležom. Obojica su u dva dana gledali seriju. Krleža je samoinicijativno pogledao seriju u društvo filmskih radnika, a ja mislim da ga je na to potaknuo Krležin prijatelj, tadašnji generalni direktor TV Zagreb Ivo Bojanić koji je vidio da se na seriju valjaju dosta opasne podzemne sabotaze. Krleža je bio oduševljen serijom, to nije krio i oduševljenje je iskazao pred svima. Sutradan su napravili projekciju za Bakarića, na njegov zahtjev. Prikazan mu je epizoda koja mu vjerojatno dirnula memoriju; a to je odlazak iz crkve kroz kukuruznište u partizane. Tom je epizodom bio oduševljen. Nije insistirao da gleda ostalo; rekao je: "Vjerujem da je takva čitava serija". A kad je to rekao Bakarić, to je značilo da je serija dobila politički blagoslov. Pokušavali su podmetati seriji, nemojmo zaboraviti da je to bila temperatura Hrvatskog proljeća i smjene kadrova koja je uskoro uslijedila. No, serija se branila sama sobom, ljudima koji su je voljeli i izdržali je tolike godine, a na kraju se pojavila s atributom serije za sva vremena. Gotovo je prabrala pisca u stopu s njegovim godinama.

- Kad su posrijedi kriminalci, ratni zločinci, Jugoslavija kao da se nije raspala.

- Upravo to. Ondašnja matrica rendgenski se i bez ikakvih problema može poklopiti na današnju stvarnost.

- No, nasuprot kriminalu, pa i gospodarskoj razmjeni, kulturna razmjena nailazi često na nož. Kako to tumačite?

- Svoje nesuglasje i protest demonstrirali smo kazališnom predstavom "Pijana noć 1918". Uza sve napore, nedaće, ograničenja i užase koja im se događaju, kulturnjaci ipak

prolaze. Pojedinci su, krležijanski rečeno, lučnoše i uspjevaju, bez obzira na sve nevolje, ograničenja i užase koji im se događaju.

- Često ističete hrabrost kao osnovnu energiju ljudskog postojanja pojedinca i da je ona danas važna u ovoj, kako je opisujete, tužnoj i obeshrabrujućoj zemlji. No, s druge strane, već neko vrijeme svjedočimo razarajućoj mržnji.

- Da, ali ima jedna vrlo jednostavna, sažeta i konkretna činjenica: pitanje istine je pitanje hrabrosti. Istina ne traži ništa drugo nego hrabrost. I kakogod okrenete, probajte o tome razmišljati, potrebna je hrabrost. Hrabrost da se kaže, hrabrost da se napravi, hrabrost da se povede drugoga, hrabrost da se izide pred druge.

Evo vam jedne vizualne slike: vukovarska situacija od prije par dana. Dakle, lampioni napravljeni da se stave na grob postavljeni su na ulicu kao prepreka. Ljudi u uniformama čiste te lampione. Sad imate sljedeću situaciju koju nitko ne spominje: Borković mladi Jastreb želi se probiti, ovi mu brane, on se okreće i viče: "Dajte Merčepa, da vidimo hoće li ga zaustaviti". Pazite sada, Merčep koji je optužen, koji je u procesu, u

Ivo Štivičić: Htio sam napraviti seriju koja bi bila aktualna i danas

Nisam bio ljubitelj stereotipa "naprijed naši" i "partija vas vodi u pobjedu". Ja sam želio vidjeti što se događa s ljudima iza i unutar te sintagme "pobjeda".

situaciji zločina, Merčep se traži kao autoritet za prolaz Vlade u Vukovaru. Pazite, to nije predstava, to je situacija za dalekosežnu analizu: gdje smo, što smo, što se događa s nama? A to da se Vlada, kao, gandijevski zaustavila, to su gandijevski mitovi.

Bitka za profit

- Krleža i njegova djela trajna su Vaša inspiracija. Adaptirali ste brojna njegova djela, "Vražji otok", "Tomo Bakran", "Putovanje u Vučjak"...

- Žao mi što nisam uspio napraviti "Banket u Bliivi". Napravio sam skice po trećem dijelu, i to sam htio ra-

ditati pod naslovom "Pukovnik Barutanski". Htio sam napraviti seriju koja bi bila aktualna i danas. I danas u našem okruženju žive despoti, žive diktatori. Iza bitke za demokraciju i slobodu vodi se bitka za profit, profit koji je surov i koji nema osjećajnosti. Profit ne zna što znači srce, ne zna što znači duša, ne zna što znači bol i ne zna što znači nesreća.

- Nasuprot mitu o strogom i nepristupačnom Krleži, Vi ste imali dugu i plodnu suradnju s njim. Koliko Vam se miješao u rad?

- Uopće se nije miješao. Krleža je prije svega bio začuden televizijskim medijem. Tako je bio začuden i Mihajlo Lalić, čiju sam "Svadbju" radio. Kao mala djeca - što se to događa, gledaju svoja lica, svoje junake, slušaju svoje dijaloge ili nešto blizu njihovog dijaloga. Zapravo su bili očarani time što im se to događa pred očima, i odatle njihova benevolentna naklonost i prema mogu-

ćoj grešci ili preslobodnom ulasku u njihovo djelo.

- Koji biste još pisce, osim Krleže, istaknuli kao svoje uzore?

- Volio sam one čija sam djela adaptirao. Na početku spisateljske karijere radio

sam klasike poput Dostojevskog, pa domaće Matoša, Markinkovića, Krležu. Htio sam raditi i Desnicu kojeg sam volio. Već sam se dogovarao s njim jer sam mislio da je televizijski medij - mogućnostima dvostruke i trostruke slike, kamere, vraćanja unazad, objektivizacije u budućnosti - rođen za "Proljeća Ivana Galbeha". Radio sam i Friedricha Dürrenmatta kojeg sam strašno volio. On je bio prijatelj Gustava Krkleca koji ga je i preveo za mene. Kasnije sam se koncentrirao na svoj vlastiti rukopis, ali sam ostao Krležijanac i konstantno sam ga radio.

Prijatelji, glumci...

- Sredinom 90-ih ste nakon političkih pritisaka smijenjeni s pozicije glavnog urednika Dramskog programa HTV-a. Kako ocjenjujete današnji Dramski program HTV-a?

- Nemamo ga. Ne postoji u onoj mjeri kakvog bi trebala imati dramska redakcija. Oni se vjerojatno trude, ali pitanje je što im i kakav prostor omogućuje televizija odnosno njeno glavno tijelo Odbor. Muči me ona slika Radmana pred tim Odborom; izgleda kao učenik petog razreda doveden pred ploču. Jer, znate, sve značajne serije napravili su direktori televizije pa je tako Ivo Bojanić zaslužan za "Kuda idu divlje svinje", a Branko Puhančić za "Putovanje u Vučjak". Da

Rečenica

- Vašu tečnu rečenicu, posebno u seriji "Kuda idu divlje svinje", hvalili su sami glumci, nazivajući je "čudesnom rečenicom"; govoreći: "On piše kako glumac diše". - Ispisivao sam rečenicu za njih; družio sam se s njima. Znao sam kako ona treba biti muzički organizirana, tonski, kakve su to modulacije. Pa sam pravio razliku između rečenice koju izgovara Fabijan Sovagović i rečenice koju, recimo, izgovara Ivo Serdar ili Zvonimir Torjanac kao šef policije.

oni nisu stali i rekli: "Želimo seriju koja će biti trajnija od naših života", serije ne bi bilo.

- Često se kao argument protiv dramskog programa koristi teza da je to skup program, no i danas su itekako gledane, time i isplative serije "Gruntočani", "Malog mjesto", "Velo mjesto", "Kuda idu divlje svinje"...

- Desetljećima se vrte; to su milijuni gledatelja. Nema serije koja je skupa. Niti jedna serija koja je dobra nije skupa serija.

- A u slučaju "Kuda idu divlje svinje" zaista je bila sjajna ekipa koju je stvarala, od redatelja Hetricha, Vas, sjajnih glumaca, montažerke Radojke Tanhofer, pa autora kultne glazbe Miljenka Prohaske.

- Apsolutno. Mi smo prije svega bili prijatelji, glumci, muzičari, scenografi... Pokojni Duško Jeričević je bio sjajan scenograf, obilazio sam s njim prostore, eksterijere čudesna na periferiji Zagreba gdje su danas neboderi; sve je brzo nestalo. Eto serije koja podsjeća stanovnike da su im stanovi i garaže u koja parkiraju svoja kola na mjestu gdje su Crni Roko i Veriga vodile međusobne bitke.

Iz serije "Kuda idu divlje svinje"